

FOLKETINGETS OMBUDSMAND

Folketinget, Social- og Ældreudvalget
Christiansborg
1240 København K

Temarapport om tilsynsbesøg på børneområdet i 2021

Til orientering sender jeg ombudsmandens temarapport 2021 om børn og unge i sikrede døgninstitutioner.

Børn og unge i sikrede døgninstitutioner var temaet for de tilsynsbesøg, som ombudsmanden i samarbejde med Institut for Menneskerettigheder og DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur gennemførte på børneområdet i 2021.

I rapporten sammenfattes og formidles de væsentligste resultater af temaet.

Jeg lægger en nyhed på ombudsmandens hjemmeside om temarapporten.

Jeg har sendt et enslydende brev til Folketingets Retsudvalg, Folketingets § 71-tilsyn, Folketingets Børne- og Undervisningsudvalg og Folketingets Sundhedsudvalg.

Med venlig hilsen

Niels Fengler

3. juli 2022

Dok.nr. 22/01642-8/JE
Bedes oplyst ved
henvendelse

+ bilag

**Folketingets
Ombudsmand**
Gammeltorv 22
1457 København K
33 13 25 12
www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Oplysning om telefonid
og mulighed for personlig
henvendelse findes på
ombudsmanden.dk/kontakt

**FOLKETINGETS
OMBUDSMAND**

Temarapport

Børn og unge i sikrede døgninstitutioner

Indhold

3. juli 2022

Dok.nr. 22/01642-3/KHH

1. Indledning	4
2. Hvad har temabesøgene vist?	4
2.1. Hovedkonklusioner	4
2.2. Generelle anbefalinger.....	5
2.3. Baggrunden for valg af tema og fokusområder.....	7
2.4. Hvordan gjorde ombudsmanden?.....	8
3. Fysisk magtanvendelse	9
3.1. Reglerne	9
3.2. Omfanget af fysisk magtanvendelse.....	10
3.3. Eksempler på indberetninger	11
3.4. Kendskab til regler mv.	13
3.5. Pædagogiske tiltag	14
3.6. Information om rettigheder.....	14
4. Isolation	15
4.1. Reglerne	15
4.2. Omfanget af isolation	16
4.3. Eksempler på indberetninger	16
4.4. Kendskab til regler	17
4.5. Forholdene under isolation, herunder tilsyn mv.....	18
4.6. Information om rettigheder.....	19
5. Undersøgelse af person og opholdsrum	19
5.1. Reglerne	19
5.2. Omfanget af undersøgelse af person og opholdsrum.....	20
5.3. Eksempler på indberetninger	21
5.4. Kendskab til reglerne	22
5.5. Information om rettigheder.....	23
6. Husordener	23

6.1. Reglerne	23
6.2. Implementering af obligatoriske husordensregler mv.	25
7. Rusmiddeltest	25
7.1. Reglerne	25
7.2. Anvendelsen af rusmiddeltest.....	26
8. Døralarmer og aflåsning af værelser om natten	27
8.1. Reglerne	27
8.2. Anvendelse af døralarmer.....	28
9. Adgang til ekstern kommunikation	28
10. Brug af karmscanner mv. over for de besøgende	29
11. Undervisning i interne skoler	30
11.1. Reglerne	30
11.2. Overenskomst, herunder PPR-betjening	30
11.3. Undervisning i fuld fagrække og timetal, fritagelse for undervisning i fag og fritagelse for test og prøver	31
12. Sundhed.....	32
12.1. Generelt	32
12.2. Screening mv.	33
12.3. Medicinhåndtering, misbrug mv.	34

1. Indledning

Børn og unge i sikrede døgninstitutioner var tema for de tilsynsbesøg (inden for tema), som ombudsmanden gennemførte på børneområdet i 2021 i samarbejde med Institut for Menneskerettigheder og DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur.

For at belyse årets tema gennemførte ombudsmanden tilsynsbesøg på landets otte sikrede døgninstitutioner, hvoraf to har særligt sikrede afdelinger. Ombudsmanden besøgte samtidig institutionernes interne skoler. To besøg blev afviklet fysisk, mens seks besøg blev afviklet virtuelt på grund af COVID-19. Under tilsynsbesøgene var der især fokus på:

- Fysisk magtanvendelse, isolation samt undersøgelse af personer og opholdsrum
- Husordener og rusmiddeltest
- Undervisningen i interne skoler
- Sundhedsmæssige forhold.

2. Hvad har temabesøgene vist?

2.1. Hovedkonklusioner

- De besøgte institutioner var generelt reflekterende i forhold til anvendelse af fysisk magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, og tilsynsbesøgene efterlod overordnet set det indtryk, at institutionerne havde fokus på at håndtere konflikter på en pædagogisk, konstruktiv og dialogbaseret måde.
- Fristen for at registrere og indberette fysisk magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten blev i vidt omfang ikke overholdt, ligesom indberetningsskemaerne i flere tilfælde ikke indeholdt en fyldestgørende beskrivelse af hændelsesforløbet i forbindelse med magtanvendelsen eller en begrundelse for, hvorfor indgrebet var nødvendigt.
- Flere af institutionerne informerede ikke i forbindelse med anbringelsen børn, unge og forældremyndighedsindehavere mv. om deres rettigheder i relation til fysisk magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten.
- Institutionerne har i praksis vanskeligt ved at håndtere sondringen mellem obligatoriske og frivillige husordensregler.

- I forhold til de interne skoler var der en række problemer med overenskomster mv., der ikke fuldt ud opfyldte lovgivningens krav, ligesom der var udfordringer med at overholde reglerne om undervisning i fuld fagrække og timetal samt reglerne om fritagelse for undervisning i fag, obligatoriske test og folkeskolens prøver.
- Ikke alle børn og unge blev tilbudt en screening i forhold til at få afdækket et eventuelt behov for en psykiatrisk udredning.

2.2. Generelle anbefalinger

På baggrund af tilsynsbesøgene anbefaler ombudsmanden generelt, at de sikrede døgninstitutioner

- sikrer, at fristen for at registrere fysisk magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten og fristerne for indberetning til og orientering af de relevante myndigheder og forældremyndighedsindehavere mv. overholdes.
- sikrer, at indberetningskemaer om fysisk magtanvendelse indeholder en fyldestgørende beskrivelse af hændelsesforløbet i forbindelse med magtanvendelsen, herunder en beskrivelse af, hvordan barnet eller den unge konkret blev ført eller fastholdt, samt en begrundelse for, hvorfor indgrebet var nødvendigt.
- sikrer, at personalet har tilstrækkeligt kendskab til voksenansvarsloven, herunder reglerne om anvendelse af magt i skolen, og at institutionerne har skriftlige retningslinjer om fysisk magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten.
- sikrer, at børn, unge og forældremyndighedsindehavere mv. – i forbindelse med barnets eller den unges anbringelse – informeres om deres rettigheder i relation til magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, herunder klageadgang. Ombudsmanden anbefaler i den forbindelse, at institutionerne overvejer at udarbejde skriftligt materiale om rettigheder og klageadgang, som kan udleveres ved anbringelsen.
- sikrer, at det er lederen eller dennes stedfortræder, der beslutter at anbringe et barn eller en ung i isolation, og at det i lederens fravær er klart for de ansatte, hvem der er udpeget som stedfortræder.
- sikrer, at interne retningslinjer om isolation beskriver de centrale krav i de gældende regler, herunder at det skal være muligt for barnet eller den unge at tilkalde personalet under hele isolationen, og at der skal tilkaldes

en psykiatrisk speciallæge (eller en alment praktiserende læge), hvis der er tale om et barn eller en ung med psykiske lidelser.

Ombudsmanden anbefaler i forhold til de interne skoler generelt, at institutionerne

- i samarbejde med den relevante kommune sørger for, at grundlaget for den interne skole i form af overenskomst mv. er i overensstemmelse med de gældende regler.
- sikrer, at alle elever undervises i fuld fagrække og timetal, og at der kun gøres undtagelse herfra, hvis en elev – på baggrund af en konkret og individuel vurdering – fritages for undervisning i et eller flere fag eller får nedsat undervisningstiden efter de regler, der gælder herfor.
- sikrer, at afgørelser om fritagelse for obligatoriske test og folkeskolens prøver bliver truffet i overensstemmelse med reglerne, og at der er dokumentation herfor.

Ombudsmanden anbefaler i forhold til sundhedsmæssige forhold generelt, at institutionerne

- sikrer, at alle børn og unge, der ved anbringelsen ikke allerede har fået foretaget en psykiatrisk udredning, tilbydes en screening for at få afdækket et eventuelt behov herfor.
- har fokus på identifikation af børn og unge, der har eller er i risiko for at udvikle abstinenser, samt at institutionerne sikrer, at relevant behandling af abstinenser finder sted.

Ombudsmanden drøfter opfølgningen på de generelle anbefalinger med henholdsvis Social- og Ældreministeriet, Børne- og Undervisningsministeriet og Sundhedsministeriet. Ombudsmanden vil også følge op på de generelle anbefalinger under fremtidige tilsynsbesøg.

Ombudsmanden har på baggrund af tilsynsbesøgene rejst flere sager af egen drift. Der er tale om en undersøgelse af nogle institutioners anvendelse af pædagogiske tiltag, som indebærer bl.a. hel eller delvis udelukkelse fra fællesskabet, en undersøgelse af, hvorvidt der er sammenhæng mellem reglerne om døralarmer og aflåsning af værelser om natten, samt en undersøgelse af muligheden for at foretage reduktion i timetallet på de interne skoler efter en bestemmelse i folkeskoleloven, som efter sin ordlyd vedrører specialskoler og specialklasser. Se nærmere herom nedenfor i pkt. 3.5, pkt. 8.2 og pkt. 11.3.

2.3. Baggrunden for valg af tema og fokusområder

På børneområdet har de sikrede døgninstitutioner, herunder de særligt sikrede afdelinger, strenge regimer sammenlignet med andre anbringelsessteder.

Børn og unge kan anbringes i sikrede døgninstitutioner af strafferetlige, socialretlige eller udlænderetlige årsager.

Anbringelsen kan ske med henblik på observation, behandling eller for at afværge, at barnet eller den unge skader sig selv eller andre. Opholdet kan også træde i stedet for en varetægtsfængsling eller være led i afsoning af en dom. Særligt sikrede afdelinger er målrettet børn og unge, som ved forudgående voldelig eller psykisk afvigende adfærd har gjort ophold i en sikret døgninstitution uforsvarligt.

På sikrede døgninstitutioner er det således tilladt konstant at have yderdøre og vinduer låst, alle indendørs fællesarealer skal tv-overvåges, og der skal være døralarm ved børnenes og de unges værelser. Derudover kan der på disse institutioner iværksættes de mest vidtgående indgreb efter voksenansvarsloven (lovbekendtgørelse nr. 764 af 1. august 2019), herunder isolation. Ombudsmanden anser på den baggrund børn og unge i sikrede døgninstitutioner for at være en særligt udsat gruppe, hvis rettigheder kan komme under pres.

Ombudsmanden var i 2017 på tilsynsbesøg på seks af de otte sikrede døgninstitutioner. Se temarapporten fra 2017 [her](#).

Med temaet i 2021 ønskede ombudsmanden at få opdateret viden om forholdene for børn og unge på de sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger samt at følge op på resultaterne fra tilsynsbesøgene i 2017.

Der blev desuden den 1. januar 2019 indført en række nye regler i voksenansvarsloven, der gælder for sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger, herunder om:

- Obligatorisk skriftlig husorden og mulighed for at anvende magt og fastsætte passende reaktioner ved overtrædelse af de obligatoriske husordensregler
- Nedsættelse eller fratagelse af lommepenge
- Begrænsning af adgangen til ekstern kommunikation
- Nye beføjelser ved undersøgelse af et barns eller en ungs person
- Mulighed for anvendelse af døralarmer ved indgangen til værelserne.

Ombudsmanden ønskede på den baggrund også at få viden om anvendelsen af de nye regler i voksenansvarsloven.

Endelig ønskede ombudsmanden at få belyst, om de børn og unge, der går i de interne skoler på de sikrede døgninstitutioner, får den undervisning, som de har krav på ifølge lovgivningen, ligesom ombudsmanden ønskede at få belyst børnenes og de unges adgang til sundhedsbetjening samt institutionernes medicinbehandling.

2.4. Hvordan gjorde ombudsmanden?

2.4.1. Materiale og information i forbindelse med besøgene

Forud for tilsynsbesøgene modtog ombudsmanden oplysninger om en række forhold ved institutionerne og konkrete indberetninger om magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten med henblik på at belyse bl.a. de valgte fokusområder.

Umiddelbart op til tilsynsbesøget informerede ombudsmanden børnene og de unge om besøget med henblik på at tale med flest mulige børn og unge. Under tilsynsbesøgene havde besøgsholdene samtaler med i alt 55 børn og unge i aldersgruppen 13-17 år.

Besøgsholdene talte endvidere med en række pårørende, primært forældre, til børnene og de unge (i alt 65 pårørende). Derudover talte besøgsholdene med personale på institutionerne, herunder lærere i de interne skoler og medicinansvarlige, ligesom besøgsholdene indhentede oplysninger om institutionerne i forbindelse med drøftelser med ledelsen.

2.4.2. Retsgrundlaget for tilsynsbesøg

Tilsynsbesøgene blev gennemført som led i ombudsmandens almindelige tilsynsvirksomhed efter ombudsmandsloven og som led i ombudsmandens arbejde med at forebygge, at mennesker, der er eller kan blive berøvet deres frihed, udsættes for f.eks. umenneskelig eller nedværdigende behandling, jf. den valgfri protokol til FN's Konvention om tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

Ombudsmandens arbejde for at forebygge nedværdigende behandling mv. i henhold til protokollen udføres i samarbejde med Institut for Menneskerettigheder og DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur.

Institut for Menneskerettigheder og DIGNITY bidrager i samarbejdet med menneskeretlig og lægefaglig ekspertise. Dette betyder bl.a., at personale med ekspertise på disse områder fra de to institutter deltager i planlægning og gennemførelse af samt opfølgning på tilsynsbesøg.

Derudover har ombudsmanden et særligt ansvar for at beskytte børns rettigheder efter bl.a. FN's Konvention om Barnets Rettigheder (børnekonventionen).

En børnesagkyndig fra ombudsmanden deltager i tilsynsbesøgene på børneområdet.

2.4.3. Oversigt over besøg i 2021

På ombudsmandens hjemmeside findes en samlet oversigt over de aflagte besøg i 2021, herunder de anbefalinger, der blev givet til de enkelte institutioner: [Tilsynsbesøg på børneområdet i 2021 \(ombudsmanden.dk\)](https://ombudsmanden.dk/tilsynsbesog-pa-borneområdet-i-2021).

3. Fysisk magtanvendelse

3.1. Reglerne

Barnets bedste skal komme i første række ved alle foranstaltninger, der vedrører børn. Det fremgår af børnekonventionen.

Det følger af voksenansvarsloven, at personalet på sikrede døgninstitutioner kan anvende fysisk magt over for et barn eller en ung, når visse betingelser er opfyldt.

Anvendelse af fysisk magt må dog kun ske undtagelsesvist. Og anvendelse af fysisk magt må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk indsats. Magtanvendelsen skal desuden altid stå i et rimeligt forhold til det, der søges opnået. Den skal udøves så skånsomt og kortvarigt, som omstændighederne tillader, og med størst mulig hensyntagen til barnets eller den unges personlige integritet. Det følger af de generelle principper for magtanvendelse mv., som fremgår af voksenansvarsloven.

FYSISK MAGTANVENDELSE

Hvem og hvad

Personalet kan fastholde eller føre et barn eller en ung til et andet opholdsrum.

Hvornår

Der kan anvendes fysisk magt, når barnet eller den unge udviser en adfærd, herunder vedvarende chikane, der er til fare for barnet eller den unge selv eller andre på stedet.

Der kan også anvendes fysisk magt, når barnet eller den unge *overtræder obligatoriske regler i en husorden*, og anvendelsen af magt er nødvendig for at bringe overtrædelsen til ophør.

Dokumentation og høring

Institutionen skal *registrere og indberette* brug af fysisk magt.

Barnet eller den unge skal *gøres bekendt med indberetningen* og have *lejlighed til at udtale sig om episoden*.

Information

Barnet eller den unge og forældremyndighedsindehaverne skal – når barnet eller den unge tager ophold på stedet – *oplyses om deres rettigheder i relation til magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten*, herunder om klageadgang.

Reglerne om fysisk magtanvendelse i voksenansvarsloven finder anvendelse over for alle børn og unge, der er anbragt på en sikret døgninstitution.

Reglerne finder også anvendelse over for de anbragte børn og unge i de interne skoler tilknyttet sikrede døgninstitutioner. Det gælder dog ikke reglerne om brug af fysisk magt til at bringe en overtrædelse af en husorden til ophør, da de interne skoler ikke er omfattet af voksenansvarslovens regler om obligatorisk husorden.

3.2. Omfanget af fysisk magtanvendelse

Besøgene efterlod generelt det indtryk, at institutionerne var reflekterende i forhold til anvendelsen af fysisk magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, og at de havde fokus på at håndtere konflikter på en pædagogisk, konstruktiv og dialogbaseret måde med henblik på at forebygge magtanvendelser mv. De anvendte bl.a. Low Arousal, afledning, overlevering mellem personalet og risikovurderinger af de unge.

De sikrede døgninstitutioner havde på tidspunktet for besøgene hver mellem 10 og 20 pladser. Ombudsmanden indhente forud for besøgene oplysninger om bl.a. antallet af magtanvendelser i perioden 2018-2020. Det fremgår af de tilsendte oplysninger, at det årlige antal fysiske magtanvendelser varierede meget institutionerne imellem, og der kunne ikke umiddelbart konstateres en sammenhæng mellem størrelsen på institutionen og antallet af magtanvendelser. Antallet af årlige magtanvendelser pr. institution varierede i 2020 fra 2 til 115 magtanvendelser.

Flere af institutionerne oplyste, at en del af stedets magtanvendelser var centreret om et eller enkelte børn og unge.

3.3. Eksempler på indberetninger

Institutionerne skal registrere anvendelse af fysisk magt på et særligt skema. Skemaet fremgår af bilag 1 a til voksenansvarsbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 810 af 13. august 2019 om voksenansvar for anbragte børn og unge).

I forbindelse med tilsynsbesøgene indhentede ombudsmanden de seneste fem indberetningsskemaer vedrørende fysisk magtanvendelse. Gennemgangen af indberetningerne dannede grundlag for drøftelser mellem besøgsholdene og de besøgte institutioner under tilsynsbesøgene.

Besøgsstederne anvendte generelt – med undtagelse af en enkelt institution – det korrekte skema til at registrere fysisk magtanvendelse.

3.3.1. Overholdelse af frister for at registrere og indberette fysisk magtanvendelse

Hvis der er anvendt magt over for et barn eller en ung, skal anbringelsesstedets leder (eller dennes stedfortræder) ifølge reglerne om voksenansvar inden for 24 timer registrere hændelsen. Den korte frist er først og fremmest af hensyn til børnenes og de unges retssikkerhed, men også af hensyn til det personale, der har været involveret.

Derefter skal anbringelsesstedets leder (eller dennes stedfortræder) uden ugrundet ophold, dvs. hurtigst muligt inden for 24 timer efter registreringen, sende en kopi af indberetningsskemaet til den anbringende kommune samt orientere forældremyndighedsindehaverne. Ved månedens udgang skal der sendes kopi af indberetningsskemaet til socialtilsynet, ligesom en eventuel kommunal eller regional driftsherre skal orienteres. Hvis magtanvendelsen har fundet sted i en intern skole, skal magtanvendelsen desuden indberettes til beliggenhedskommunen (skolekommunen).

Gennemgangen af de modtagne indberetningsskemaer viste, at ingen af institutionerne fuldt ud overholdt fristerne for at registrere og indberette anvendelsen af fysisk magt.

Ombudsmanden gav på det grundlag syv ud af de otte institutioner en anbefaling om at overholde fristerne for at registrere og indberette fysisk magtanvendelse.

En enkelt institution fik en anbefaling om at sikre, at forældremyndighedsindehaverne orienteres efter en fysisk magtanvendelse, samt at dette fremgår af indberetningsskemaet.

Ombudsmanden anbefaler på den baggrund generelt, at det sikres, at fristen for at registrere en fysisk magtanvendelse og fristerne for indberetning til og

orientering af de relevante myndigheder og forældremyndighedsindehavere mv. om magtanvendelser overholdes.

Nogle besøgssteder havde rejst spørgsmål om forståelsen af fristen for indberetning til socialtilsynet ("ved månedens udgang"). Ombudsmanden rejste på den baggrund spørgsmålet over for Social- og Ældreministeriet med henblik på, at ministeriet kunne overveje eventuelt at præcisere fristen i voksenansvarsvejledningen.

3.3.2. Dokumentation for magtanvendelserne

En indberetning skal indeholde en beskrivelse af, hvad der skete i forbindelse med magtanvendelsen, og en begrundelse for, hvorfor indgrebet var nødvendigt.

En fyldestgørende beskrivelse af hændelsesforløbet i forbindelse med en magtanvendelse samt en præcis angivelse af, hvordan barnet eller den unge blev ført eller fastholdt, er en forudsætning for, at det kan vurderes, om magtanvendelsen var i overensstemmelse med reglerne i voksenansvarsloven.

Nogle af de indberetningsskemaer, som ombudsmanden modtog, indeholdt ikke en tilstrækkelig beskrivelse af hændelsesforløbet eller af, hvordan magtanvendelsen blev udført, f.eks. hvordan barnet eller den unge var blevet fastholdt eller ført. Endvidere indeholdt nogle skemaer ikke oplysning om, på hvilken baggrund barnet eller den unge blev vurderet at være til fare for sig selv eller andre.

Ombudsmanden gav tre institutioner en anbefaling om at sikre, at indberetningsskemaerne fremover indeholder en fyldestgørende beskrivelse af hændelsesforløbet i forbindelse med en fysisk magtanvendelse og en begrundelse for indgrebet.

Ombudsmanden anbefaler generelt, at det sikres, at indberetningsskemaer om fysisk magtanvendelse indeholder en fyldestgørende beskrivelse af hændelsesforløbet i forbindelse med magtanvendelsen, herunder en beskrivelse af, hvordan barnet eller den unge konkret blev ført eller fastholdt, samt en begrundelse for, hvorfor indgrebet var nødvendigt.

3.3.3. Inddragelse af barnet og den unge

Børn og unge, der har været involveret i en fysisk magtanvendelse eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten, skal gøres bekendt med den registrering, der er foretaget af episoden. De skal også have lejlighed til at udtale sig om episoden. Det følger af lovgivningen om voksenansvar.

Besøgene efterlod generelt det indtryk, at institutionerne i forlængelse af en magtanvendelse talte med børnene og de unge om episoden. Gennemgangen af indberetningskemaerne om fysisk magtanvendelse viste også, at barnet eller den unge i de fleste tilfælde havde haft lejlighed til at udtale sig om episoden, men at det for flere institutioners vedkommende ikke fremgik tydeligt af skemaet, om barnet eller den unge var gjort bekendt med registreringen.

Ombudsmanden gav ingen anbefalinger vedrørende inddragelsen af børnene og de unge. Han henledte til gengæld flere institutioners opmærksomhed på, at børnene og de unge – ud over at få lejlighed til at udtale sig om episoden i forbindelse med en magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten – skal gøres bekendt med registreringen af magtanvendelsen mv.

3.4. Kendskab til regler mv.

Børn og unge, der er anbragt på sikrede døgninstitutioner, skal behandles værdigt, hensynsfuldt og i overensstemmelse med deres rettigheder. For at sikre dette er det afgørende, at personalet kender de regler, der gælder for brug af fysisk magt over for børnene og de unge.

En fysisk magtanvendelse skal udføres så skånsomt og kortvarigt, som omstændighederne tillader, og med størst mulig hensyntagen til barnets eller den unges personlige integritet. Det forudsætter bl.a., at personalet har kendskab til, hvilke greb der bør anvendes ved en magtanvendelse.

Skriftlige retningslinjer om fysisk magtanvendelse kan i den forbindelse være en støtte og hjælp i det daglige arbejde.

Besøgsholdene fik under tilsynsbesøgene generelt det indtryk, at institutionerne havde fokus på at sikre, at medarbejderne havde – f.eks. via kurser – kendskab til voksenansvarslovens regler. Der havde dog ifølge flere af stederne været udfordringer med at afvikle relevante kurser om bl.a. greb i en periode på grund af COVID-19.

Hovedparten af stederne havde skriftlige retningslinjer om fysisk magtanvendelse. Flere steder fik besøgsholdene imidlertid det indtryk, at de ansatte ikke i tilstrækkelig grad var bekendt med, at voksenansvarslovens regel om anvendelse af magt i forbindelse med overtrædelse af en husorden ikke gælder i den interne skole.

Ombudsmanden gav tre institutioner en anbefaling om at sikre, at personalet er bekendt med de regler i voksenansvarsloven, der gælder for anvendelse af magt i de interne skoler.

Ombudsmanden gav endvidere tre institutioner en anbefaling om at sikre, at de interne retningslinjer om fysisk magtanvendelse beskriver de centrale krav i de gældende regler, mens én institution fik en anbefaling om at fortsætte arbejdet med at udarbejde skriftlige retningslinjer om fysisk magtanvendelse.

I lyset heraf anbefaler ombudsmanden generelt, at det sikres, at personalet har tilstrækkeligt kendskab til voksenansvarsloven, herunder reglerne om anvendelse af magt i skolen, og at institutionerne har skriftlige retningslinjer om fysisk magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten.

3.5. Pædagogiske tiltag

Institutionerne anvender i arbejdet med børnene og de unge forskellige pædagogiske tiltag. Det omfatter flere steder hel eller delvis udelukkelse fra fællesskabet, f.eks. som følge af en uønsket adfærd hos barnet eller den unge.

Nogle af institutionerne anvender således timeout, hvor barnet eller den unge i en periode på op til et par timer opholder sig på sit værelse, indtil den pågældende er faldet til ro eller har ændret adfærd. Endvidere anvender nogle institutioner pædagogiske forløb, hvor barnet eller den unge typisk er adskilt fra de andre børn og unge og f.eks. skal forholde sig reflekterende til den adfærd, som har udløst forløbet, eller skal lave bestemte aktiviteter med en voksen. Forløbet kan vare nogle dage. På to institutioner skulle børnene og de unge desuden i en række tilfælde anvende en kaldeknop og afvente personalet, før de måtte forlade deres værelser.

Der var i forbindelse med besøgene en drøftelse med institutionerne af de forskellige tiltag, men der blev ikke givet nogen anbefalinger herom, idet ombudsmanden i stedet har drøftet de pædagogiske tiltag på et møde med Social- og Ældreministeriet. Ombudsmanden har efterfølgende indledt en undersøgelse af egen drift om to institutioners anvendelse af de omtalte former for pædagogiske tiltag.

3.6. Information om rettigheder

I forbindelse med en anbringelse på en sikret døgninstitution skal lederen oplyse barnet eller den unge samt forældremyndighedsindehaverne (eller den uledsagede mindreårige udlændings repræsentant) om deres rettigheder i relation til magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, herunder adgangen til at klage til henholdsvis Ankestyrelsen og kommunalbestyrelsen. Det følger af lovgivningen om voksenansvar.

Besøgene afdækkede, at flere institutioner ikke i forbindelse med anbringelsen informerede børnene, de unge og forældremyndighedsindehaverne mv. om deres rettigheder i relation til

magtanvendelse mv. I andre tilfælde var den information, som blev givet, ikke fyldestgørende.

Ombudsmanden gav tre institutioner en anbefaling, der havde til formål at sikre, at forældremyndighedsindehavere, værger og personlige repræsentanter ved anbringelsen bliver informeret om deres rettigheder i relation til magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, herunder klageadgangen til henholdsvis Ankestyrelsen og kommunalbestyrelsen. Et af stederne omfattede denne anbefaling også information til børnene og de unge.

Herudover gav ombudsmanden to institutioner en anbefaling om at sikre, at den skriftlige information til børnene og de unge om voksenansvarsloven og deres rettigheder i relation til magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten indeholder en fyldestgørende beskrivelse af de gældende regler.

Ombudsmanden anbefaler på den baggrund generelt, at det sikres, at børn, unge og forældremyndighedsindehavere mv. – i forbindelse med barnets eller den unges anbringelse – informeres om deres rettigheder i relation til magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, herunder klageadgang. Ombudsmanden anbefaler i den forbindelse, at institutionerne overvejer at udarbejde skriftligt materiale om rettigheder og klageadgang, som kan udleveres ved anbringelsen.

4. Isolation

4.1. Reglerne

Det følger af voksenansvarsloven, at børn og unge på sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger kan anbringes i et særligt afsondret isolationsrum, når visse betingelser er opfyldt. Isolation skal gennemføres under iagttagelse af de generelle principper for magtanvendelse, jf. ovenfor under pkt. 3.1.

ISOLATION

Hvornår og hvor

Der kan anvendes isolation, når der er *overhængende fare for, at barnet eller den unge skader sig selv eller andre.*

Isolation skal ske i et særligt indrettet isolationsrum.

Hvem

En beslutning om isolation kan kun træffes af *lederen eller dennes stedfortræder*.

Varighed og tilsyn

Isolation skal være så *kortvarig og skånsom som muligt*. Den må ikke vare længere end 2 timer på en sikret døgninstitution og 4 timer på en særligt sikret afdeling.

Barnet eller den unge skal kunne tilkalde personalet under hele isolationen. Der skal *løbende føres tilsyn* med barnet eller den unge.

Ved isolation af et barn eller en ung med psykiske lidelser skal der i umiddelbar forbindelse med beslutningen om isolation tilkaldes en psykiatrisk speciallæge, eller hvis det ikke er muligt, en alment praktiserede læge.

Dokumentation og høring

Institutionen skal *registrere og indberette* brug af isolation.

Barnet eller den unge skal *gøres bekendt med indberetningen* og have *lejlighed til at udtale sig*.

4.2. Omfanget af isolation

Seks ud af de otte sikrede døgninstitutioner havde isolationsrum. Ombudsmanden indhentede forud for besøgene oplysninger om bl.a. antallet af isolationsanbringelser i perioden 2018-2020. Det fremgår af de tilsendte oplysninger, at antallet på institutionerne i 2020 varierede fra ingen på tre af stederne til henholdsvis 3, 9 og 29 isolationsanbringelser de tre andre steder. I flere tilfælde vedrørte isolationsanbringelserne den samme person.

4.3. Eksempler på indberetninger

Isolation skal registreres på samme skema – og der gælder de samme frister for indberetning mv. – som ved fysisk magtanvendelse, jf. pkt. 3.3.1 ovenfor.

I forbindelse med tilsynsbesøgene indhentede ombudsmanden de seneste fem indberetningsskemaer om isolation. Gennemgangen af indberetningerne dannede grundlag for drøftelser mellem besøgholdene og de besøgte institutioner under tilsynsbesøgene.

Institutionerne anvendte generelt det korrekte skema til at registrere og indberette isolation.

4.3.1. Overholdelse af frister for at registrere og indberette isolation

Gennemgangen af de tilsendte indberetningskemaer viste, at ingen af institutionerne fuldt ud overholdt fristerne for at registrere og indberette isolation.

Ombudsmanden gav fire institutioner en anbefaling om at overholde fristerne for at registrere og indberette isolation, mens en enkelt institution fik en anbefaling om at sikre, at det dokumenteres, at registrering og indberetning af isolation er sket rettidigt.

På den baggrund anbefaler ombudsmanden generelt, at det sikres, at fristen for at registrere en isolation og fristerne for indberetning til og orientering af de relevante myndigheder og forældremyndighedsindehavere om isolationen overholdes.

4.3.2. Dokumentation for isolation

På en enkelt institution gav ombudsmanden en anbefaling om, at institutionen sikrer, at indberetninger om isolation indeholder en fyldestgørende beskrivelse af og begrundelse for magtanvendelsen.

4.3.3. Inddragelse af barnet og den unge

Gennemgangen af indberetningskemaerne om isolation viste, at institutionerne i de fleste tilfælde gav barnet eller den unge lejlighed til at udtale sig om episoden. Der var dog flere tilfælde, hvor det ikke fremgik tydeligt af skemaet, om barnet eller den unge blev gjort bekendt med registreringen.

Ombudsmanden gav ingen anbefalinger vedrørende inddragelsen af børnene og de unge. Han henledte imidlertid flere steder institutionernes opmærksomhed på, at børnene og de unge – udover at få lejlighed til at udtale sig – også skal gøres bekendt med registreringen, jf. også pkt. 3.3.3 ovenfor.

4.4. Kendskab til regler

Besøgsholdene fik under tilsynsbesøgene generelt det indtryk, at ledelsen havde fokus på at sikre kendskab til reglerne om isolation. Hovedparten af de relevante steder havde endvidere interne retningslinjer om isolation.

Flere steder fik besøgsholdene imidlertid det indtryk, at der var en vis usikkerhed om, hvem der kan beslutte at anbringe et barn eller en ung i isolation.

Ombudsmanden gav tre institutioner en anbefaling om at sikre, at det er lederen eller dennes stedfortræder, der beslutter at anbringe et barn eller en

ung i isolation, og at det i lederens fravær er klart for de ansatte, hvem der er udpeget som stedfortræder.

Derudover gav ombudsmanden to institutioner en anbefaling om at sikre, at de interne retningslinjer om isolation beskriver de centrale krav i de gældende regler. To andre institutioner fik en anbefaling om, at det bør fremgå af retningslinjerne, at det skal være muligt for barnet eller den unge at tilkalde personalet under hele isolationen, og at der skal tilkaldes en psykiatrisk speciallæge (eller en alment praktiserende læge), hvis der er tale om et barn eller en ung med psykiske lidelser.

I lyset heraf anbefaler ombudsmanden generelt, at det sikres, at det er lederen eller dennes stedfortræder, der beslutter at anbringe et barn eller en ung i isolation, og at det i lederens fravær er klart for de ansatte, hvem der er udpeget som stedfortræder.

Som det fremgår ovenfor under pkt. 3.4, anbefaler ombudsmanden endvidere generelt, at institutionerne har skriftlige retningslinjer om fysisk magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten. Ombudsmanden anbefaler i den forbindelse, at det sikres, at interne retningslinjer om isolation beskriver de centrale krav i de gældende regler, herunder at det skal være muligt for barnet eller den unge at tilkalde personalet under hele isolationen, og at der skal tilkaldes en psykiatrisk speciallæge (eller en alment praktiserende læge), hvis der er tale om et barn eller en ung med psykiske lidelser.

I forbindelse med tilsynsbesøgene gjorde flere af institutionerne opmærksom på, at der fortsat – ligesom det fremgik ved tilsynsbesøg i 2017 – kan være udfordringer med at få en speciallæge eller en vagtlæge ud i forbindelse med isolation af et barn eller en ung med en psykisk diagnose.

Udfordringerne med lægeberedskabet er på den baggrund blevet drøftet på et møde med Social- og Ældreministeriet, som tilkendegav at ville inddrage sundhedsmyndighederne i en drøftelse heraf.

4.5. Forholdene under isolation, herunder tilsyn mv.

Seks ud af otte besøg foregik virtuelt, og besøgsholdene har derfor kun i forbindelse med temaet besigtiget en enkelt institutions isolationsrum (i alt fire rum). Isolationsrummene var videoovervågede, hvilket der ikke er hjemmel til i voksenansvarsloven. Ombudsmanden gav derfor stedet en anbefaling om at ophøre med at videoovervåge børn og unge, der er anbragt i isolation.

4.6. Information om rettigheder

Som det fremgår ovenfor under pkt. 3.6, anbefaler ombudsmanden generelt, at det sikres, at børn, unge og forældremyndighedsindehavere mv. – i forbindelse med barnets eller den unges anbringelse – informeres om deres rettigheder i relation til magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, herunder om klageadgang. Ombudsmanden anbefaler i den forbindelse, at institutionerne overvejer at udarbejde skriftligt materiale om rettigheder og klageadgang, som kan udleveres ved anbringelsen.

5. Undersøgelse af person og opholdsrum

5.1. Reglerne

Det følger af voksenansvarsloven, at der på sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger kan foretages undersøgelse af et anbragt barns eller ungs person eller opholdsrum, når visse betingelser er opfyldt. Undersøgelse af person og opholdsrum skal gennemføres under iagttagelse af de generelle principper for magtanvendelse, jf. ovenfor under pkt. 3.1.

UNDERSØGELSE AF PERSON OG OPHOLDSRUM

Hvornår

Bestemte grunde:

Der kan foretages undersøgelse af person og opholdsrum, når der er *bestemte grunde til at antage*, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter, og besiddelsen medfører, at ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn ikke kan iagttages.

I øvrigt:

Der kan også foretages undersøgelse af, hvilke effekter et barn eller en ung har i sin besiddelse på sin person eller i sit opholdsrum, når barnet eller den unge *anbringes, før og efter besøg samt før og efter fravær* fra institutionen. Undersøgelsen kan i disse tilfælde gennemføres uden konkret mistanke. Det er en betingelse, at undersøgelsen er nødvendig for at sikre, at ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn kan iagttages.

Hvem

En beslutning om undersøgelse af person eller opholdsrum *træffes af lederen eller den, der er bemyndiget hertil.*

Hvordan

Inden en undersøgelse har barnet eller den unge som udgangspunkt ret til at få *oplyst grunden* til undersøgelsen. Der kan ved undersøgelsen benyttes metaldetektorer, scannere eller lignende.

Undersøgelse af person:

Undersøgelsen kan foretages ved *klap uden på tøjet* og *undersøgelse af lommer og sko*, og det kan kræves, at barnet eller den unge tager sit overtøj, sin hovedbeklædning og sine sko af. Herudover kan der foretages *kropsvisitation i form af undersøgelse af kroppens overflader samt gennemgang af tøjet*, og det kan kræves, at barnet eller den unge tager sit tøj af.

Undersøgelse af opholdsrum:

Ved gennemgang af barnets eller den unges genstande i opholdsrummet skal barnet eller den unge som udgangspunkt tilbydes at *overvære undersøgelsen* eller straks herefter tilbydes at få *gennemgået undersøgelsen og dens resultat*.

Dokumentation og høring

Institutionen skal *registrere og indberette* en undersøgelse af person og opholdsrum.

Barnet eller den unge skal *gøres bekendt med indberetningen* og have *lejlighed til at udtale sig*.

Effekter fundet ved undersøgelsen kan tilbageholdes, hvis det skønnes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn. Der skal udfærdiges en liste, hvis der tilbageholdes genstande, som tilhører barnet eller den unge. Barnet eller den unge skal orienteres om tilbageholdelsen og have udleveret en kopi af listen.

5.2. Omfanget af undersøgelse af person og opholdsrum

Ombudsmanden indhentede forud for besøgene oplysninger om antallet af undersøgelser af person og opholdsrum i 2019 og 2020. Det fremgår af de tilsendte oplysninger, at antallet i 2020 varierede betydeligt institutionerne imellem – fra 19 undersøgelser helt op til 236 undersøgelser.

Institutionerne anvender efter det oplyste typisk undersøgelserne, når der mangler ting i køkkenet eller værkstedet, eller når der er unge, som får ting ind på institutionen udefra, f.eks. fordi tingene bliver kastet over hegnet til institutionen. Også ændringer i de unges adfærd kan give anledning til undersøgelser, f.eks. hvis de unge fremstår påvirkede. Desuden anvendes undersøgelserne ved ankomst, efter besøg mv.

De fleste af institutionerne anvender efter det oplyste sjældent eller slet ikke metaldetektorer, scannere eller lignende i forbindelse med undersøgelserne.

5.3. Eksempler på indberetninger

For undersøgelser af person og opholdsrum gælder de samme frister for indberetning mv. som ved fysisk magtanvendelse, jf. pkt. 3.3.1 ovenfor. Hvilket skema der skal benyttes ved registrering, afhænger af, om der er tale om en undersøgelse ved mistanke om besiddelse af effekter (skemaet i bilag 1 a til voksenansvarsbekendtgørelsen) eller en undersøgelse ved anbringelse, besøg eller fravær (skemaet i bilag 1 c til voksenansvarsbekendtgørelsen).

I forbindelse med tilsynsbesøgene indhentede ombudsmanden de seneste fem indberetningsskemaer om undersøgelse af person og opholdsrum. Gennemgangen af indberetningerne dannede grundlag for drøftelser mellem besøgsholdene og de besøgte institutioner under tilsynsbesøgene.

Institutionerne anvendte skemaer til indberetning af undersøgelserne, men ombudsmanden konstaterede, at ikke alle institutioner anvendte de to skemaer (1 a eller 1 c) korrekt.

Ombudsmanden gav på den baggrund tre institutioner en anbefaling om, at institutionerne anvender det korrekte skema i voksenansvarsbekendtgørelsen til registrering og indberetning af undersøgelser af person og opholdsrum.

5.3.1. Overholdelse af frister for at registrere og indberette undersøgelse af person og opholdsrum

Gennemgangen af indberetningsskemaerne viste, at ingen af institutionerne fuldt ud overholdt fristerne for at registrere og indberette undersøgelse af person og opholdsrum.

Ombudsmanden gav på det grundlag syv ud af de otte institutioner en anbefaling om at overholde fristerne for at registrere og indberette undersøgelse af person og opholdsrum.

Endvidere gav ombudsmanden to institutioner en anbefaling om at sikre, at forældremyndighedsindehaverne orienteres efter en undersøgelse af person og opholdsrum, og at dette fremgår af indberetningsskemaet.

På den baggrund anbefaler ombudsmanden generelt, at det sikres, at fristen for at registrere en undersøgelse af person og opholdsrum og fristerne for indberetning til og orientering af de relevante myndigheder og forældremyndighedsindehavere mv. om undersøgelsen overholdes.

5.3.2. Dokumentation for undersøgelse af person og opholdsrum

Nogle af de modtagne indberetningsskemaer indeholdt ikke en tilstrækkelig beskrivelse af hændelsesforløbet mv. i forbindelse med undersøgelsen. Der var f.eks. ikke redegjort for de ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn, som gjorde en undersøgelse nødvendig.

Ombudsmanden gav to institutioner en anbefaling, der havde til formål at sikre, at indberetningsskemaerne fremover indeholder en fyldestgørende beskrivelse af hændelsesforløbet i forbindelse med en undersøgelse af person og opholdsrum og en begrundelse for indgrebet.

5.3.3. Inddragelse af barnet og den unge

Gennemgangen af indberetningsskemaerne om undersøgelse af person og opholdsrum viste, at institutionerne i de fleste tilfælde gav barnet eller den unge lejlighed til at udtale sig om episoden, men at det i enkelte tilfælde ikke fremgik tydeligt af skemaet, om barnet eller den unge blev gjort bekendt med registreringen.

Ombudsmanden gav en enkelt institution en anbefaling om, at institutionen sikrer, at børn og unge efter en undersøgelse af person og opholdsrum gøres bekendt med registreringen heraf og får lejlighed til at udtale sig om episoden. Ombudsmanden henledte endvidere flere steder institutionernes opmærksomhed på, at børnene og de unge – udover at få lejlighed til at udtale sig – også skal gøres bekendt med registreringen, jf. også pkt. 3.3.3 ovenfor.

5.4. Kendskab til reglerne

Besøgsholdene fik under tilsynene generelt det indtryk, at ledelsen havde fokus på at sikre kendskab til reglerne om undersøgelse af person og opholdsrum.

Flere af institutionerne havde interne retningslinjer om undersøgelse af person og opholdsrum. Retningslinjerne var imidlertid i flere tilfælde ikke fyldestgørende eller tydelige i forhold til centrale elementer i reglerne. Det var bl.a. ikke tydeligt, at der skal udfærdiges en liste over inddragede genstande, som tilhører barnet eller den unge, og at barnet eller den unge skal have listen udleveret. Nogle institutioner havde ikke interne retningslinjer, men henviste til bl.a., at medarbejderne bruger retsgrundlaget eller får kendskab til reglerne via kurser.

Bestemmelserne om undersøgelse af person og opholdsrum indeholder detaljerede regler, og det kan derfor være hensigtsmæssigt at have interne retningslinjer herom i lighed med retningslinjer om fysisk magt og isolation.

Ombudsmanden gav på den baggrund tre institutioner en anbefaling om, at institutionen overvejer at udarbejde interne retningslinjer om undersøgelse af person og opholdsrum.

Herudover gav ombudsmanden tre institutioner en anbefaling, som havde til formål at sikre, at institutionernes interne retningslinjer om undersøgelse af person og opholdsrum beskriver de centrale krav i de gældende regler.

Som det fremgår ovenfor under pkt. 3.4, anbefaler ombudsmanden generelt, at institutionerne har skriftlige retningslinjer om fysisk magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, herunder om undersøgelser af person og opholdsrum.

5.5. Information om rettigheder

Som det fremgår ovenfor under pkt. 3.6, anbefaler ombudsmanden generelt, at det sikres, at børn, unge og forældremyndighedsindehavere mv. – i forbindelse med barnets eller den unges anbringelse – informeres om deres rettigheder i relation til magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, herunder klageadgang. Ombudsmanden anbefaler i den forbindelse, at institutionerne overvejer at udarbejde skriftligt materiale om rettigheder og klageadgang, som kan udleveres ved anbringelsen.

6. Husordener

6.1. Reglerne

Lederen af en sikret døgninstitution og særligt sikret afdeling skal fastsætte en skriftlig husorden, der angiver de nærmere regler og retningslinjer for ophold på institutionen (en obligatorisk husorden). Det fremgår af voksenansvarsbekendtgørelsen, hvad en obligatorisk husorden skal indeholde.

Herudover kan der fastsættes andre regler i en husorden (en frivillig husorden). Disse regler skal være båret af saglige hensyn og må ikke gå videre, end hvad anbringelsesstedets formål tilsiger. Der må ikke ske en uforholdsmæssig begrænsning i børnenes og de unges rettigheder.

Den fastsatte husorden skal som udgangspunkt gælde for alle på anbringelsesstedet, medmindre der er saglige hensyn til at gøre forskel.

HUSORDEN

Obligatorisk del

En obligatorisk husorden skal som minimum indeholde regler om:

1. vækkesid mellem kl. 06 og 09 i hverdagene,
2. vækkesid mellem kl. 08 og 11 i weekender,
3. sengetid mellem kl. 21 og 23 i hverdagene,
4. sengetid mellem kl. 22 og 24 i weekender,
5. ro på værelserne mellem sengetid og vækkesid, jf. nr. 1-4,
6. mødepligt til undervisning, behandling og andre fastlagte aktiviteter,
7. god adfærd på fællesarealer, forstået som adfærd, der ikke er til gene for fællesskabet eller for de anbragte børns og unges sikkerhed og tryghed, og en adfærd med fravær af uacceptabel sprogbrug, og hvor voldelig, krænkende og larmende adfærd er uacceptabel,
8. forbud mod indtagelse og besiddelse af alkohol og euforiserende stoffer,
9. rygeforbud, med undtagelse af nærmere bestemte udendørs arealer på institutionens område, og
10. besøg, herunder tidsrum, varighed, og god adfærd hos de besøgende.

Vækkesider og sengetider kan fraviges i ferieperioder.

Herudover skal husordenen indeholde regler om, at telefonsamtaler og anden elektronisk kommunikation kun må finde sted på nærmere afgrænsede områder på institutionen og i bestemte tidsrum.

Husordenen kan også indeholde regler om, at de anbragte børn og unge skal aflevere deres egne mobiltelefoner og andet elektronisk kommunikationsudstyr til personalet, som kan opbevare det under anbringelsen.

Information

Husordenen skal være *skriftlig*. Børnene og de unge *skal gøres bekendt* med husordenen.

Passende reaktioner

Personalet kan fastsætte passende reaktioner ved overtrædelse af regler i en obligatorisk husorden. Reaktionen skal have et pædagogisk og opdragende formål og skal fastsættes under iagttagelse af bl.a. de generelle principper for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten.

Nedsættelse eller fratagelse af lommepenge

Ved grovere eller gentagne overtrædelser af obligatoriske regler i en husorden kan barnet eller den unge få nedsat eller frataget sine

lommepenge i en periode. En afgørelse herom træffes af den anbringende kommune.

6.2. Implementering af obligatoriske husordensregler mv.

Besøgsholdene fokuserede i forbindelse med tilsynsbesøgene på, om institutionerne havde medtaget de obligatoriske husordensregler i deres husorden samt om de øvrige husordensregler var båret af saglige hensyn.

Besøgsholdene fik generelt det indtryk, at institutionerne gjorde børnene og de unge bekendt med reglerne i husordenen, og at husordenen også i langt de fleste tilfælde blev udleveret til børnene og de unge ved ankomsten.

Det var endvidere generelt indtrykket, at der var stor fokus på at sikre overholdelse af reglerne i husordenen gennem dialog med børnene og de unge i stedet for at anvende reaktioner, og at eventuelle reaktioner ved overtrædelse af de obligatoriske husordensregler blev afpasset individuelle hensyn til børnene og de unge. Institutionerne syntes ikke at gøre brug af muligheden for at bede kommunen om at træffe afgørelse om fratagelse eller nedsættelse af lommepenge.

Ombudsmanden gav ingen anbefalinger vedrørende institutionernes husordener, men gjorde flere institutioner opmærksomme på, at de burde gennemgå husordenen med henblik på at sikre bl.a., at de obligatoriske regler er i overensstemmelse med, hvad der er hjemmel til i voksenansvarsbekendtgørelsen.

De gennemførte besøg viste generelt, at sondringen mellem de obligatoriske husordensregler og de frivillige husordensregler i praksis er vanskelig at håndtere, og at implementeringen af de obligatoriske regler giver udfordringer, ikke mindst når institutionerne foretager sproglige tilpasninger hertil i husordenerne. Besøgsholdene oplevede endvidere, at der blev anvendt ens reaktioner over for overtrædelse af henholdsvis de obligatoriske og frivillige husordenspunkter.

Udfordringerne i forhold til implementering af de obligatoriske husordensregler er drøftet på et møde med Social- og Ældreministeriet.

7. Rusmiddeltest

7.1. Reglerne

Det følger af voksenansvarsloven, at der på de sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger kan anvendes rusmiddeltest, når visse betingelser er opfyldt.

Hvornår

Personalet kan anvende en rusmiddeltest, når et barn eller en ung har et *misbrug*, eller der er *konkrete grunde til at antage, at barnet eller den unge har indtaget rusmidler*.

Generelt samtykke

Barnet eller den unge skal *forinden aflæggelsen af en rusmiddeltest have afgivet et generelt samtykke* til anvendelse af rusmiddeltest. For børn under 12 år skal forældremyndighedsindehaverne have afgivet et generelt samtykke.

Samtykket skal være *informeret, frivilligt og udtrykkeligt*. Et generelt samtykke kan altid *tilbagekaldes* af barnet eller den unge samt af forældremyndighedsindehaverne.

Frivillig medvirken ved konkret test

Barnet eller den unge skal *medvirke frivilligt til, at rusmiddeltesten aflægges* i den konkrete situation. Det må ikke få negative konsekvenser for barnet eller den unge, hvis barnet eller den unge ikke vil aflægge testen.

Orientering

Forældremyndighedsindehaverne og den anbringende kommune skal altid orienteres om, at der er anvendt en rusmiddeltest i en konkret situation, herunder testens resultat. Orientering kan ske mundtligt.

7.2. Anvendelsen af rusmiddeltest

Hovedparten af institutionerne fører ikke statistik over udførte rusmiddeltest, men de fleste af institutionerne anvender efter det oplyste rusmiddeltest i begrænset omfang.

Besøgsholdene fik under tilsynsbesøgene generelt det indtryk, at institutionerne havde fokus på at sikre, at rusmiddeltest anvendes i overensstemmelse med reglerne herom, herunder at der i relevant omfang bliver afgivet et generelt samtykke til aflæggelse af rusmiddeltest, f.eks. i forbindelse med anbringelsen. Det var også det generelle indtryk, at testen i den konkrete situation kun gennemføres, hvis barnet eller den unge medvirker frivilligt.

Der var desuden generelt opmærksomhed på kravet om orientering af forældremyndighedsindehavere og den anbringende kommune ved anvendelse af test, herunder om testens resultat.

Ombudsmanden gav en enkelt institution en anbefaling om at sikre, at der i relevant omfang indhentes et generelt samtykke til anvendelse af rusmiddeltest hos de anbragte børn og unge, enten i forbindelse med anbringelsen eller undervejs i anbringelsesforløbet, hvis der opstår behov for at kunne anvende test. Institutionen fik ligeledes en anbefaling om at sikre, at barnets eller den unges anbringende kommune orienteres om anvendelse af rusmiddeltest og om testens resultat.

Flere af institutionerne havde interne retningslinjer vedrørende rusmiddeltest. Det blev imidlertid konstateret, at retningslinjerne i forhold til nogle af disse institutioner ikke på alle punkter var fyldestgørende i forhold til centrale krav i de gældende regler.

Ombudsmanden gav på den baggrund to institutioner en anbefaling om at sikre, at de interne retningslinjer om rusmiddeltest beskriver de centrale krav i de gældende regler.

8. Døralarmer og aflåsning af værelser om natten

8.1. Reglerne

Der skal på sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger være opsat døralarmer ved indgangen til de anbragte børns og unges værelser. Døralarmer skal anvendes under iagttagelse af de generelle principper for magtanvendelse, jf. pkt. 3.1 ovenfor.

DØRALARMER

Hvordan

Døralarmer skal være opsat ved indgangen til de anbragte børns og unges værelser. De skal kunne registrere, om nogen går ind eller ud af dørene til værelserne, men ikke hvem det er. Personalet får en melding, når døren til et værelse åbnes.

Hvem

En beslutning om at anvende døralarmer – det vil sige, at de opsatte døralarmer skal tændes/aktiveres – træffes af *lederen eller dennes stedfortræder*.

Hvornår

Døralarmer kan anvendes, når det er *nødvendigt for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedsmæssige hensyn iagttages*.

Døralarmer skal desuden altid anvendes i visse nærmere angivne situationer, bl.a. når det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges egen sikkerhed, eller når der har været fysiske konflikter mellem børnene og de unge, der gør fortsat ophold på fællesarealerne uforsvarligt.

Pligten til at anvende døralarmer gælder ikke i perioder, hvor sikrede døgninstitutioner eller særligt sikrede afdelinger har tilladelse til at aflåse værelserne om natten.

Dokumentation

Der er ikke pligt til at registrere og indberette brugen af døralarmer.

Socialtilsynet kan efter voksenansvarsbekendtgørelsen give sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger tilladelse til at aflåse børnenes og de unges værelser om natten af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn.

8.2. Anvendelse af døralarmer

Tilsynsbesøgene efterlod generelt det indtryk, at døralarmer anvendes i begrænset, men varierende omfang, afhængigt af bl.a. de fysiske rammer og den konkrete sammensætning af gruppen af anbragte børn og unge. En enkelt institution oplyste, at indførelsen af reglerne om indendørs tv-overvågning har mindsket behovet for anvendelse af døralarmer.

Ombudsmanden har på baggrund af oplysninger modtaget i forbindelse med tilsynsbesøgene om en forskellig praksis hos socialtilsynene indledt en undersøgelse af egen drift over for Social- og Ældreministeriet om, hvorvidt der kan anses at være en sammenhæng mellem reglerne om døralarmer og aflåsning af værelser om natten.

9. Adgang til ekstern kommunikation

Børn og unge på sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger, der er anbragt af strafferetlige årsager (varetægtssurrogat, afsoning af dom eller en ungdomssanktion), kan være underlagt begrænsninger i adgangen til kommunikation og internet. Reglerne herom gælder ikke for de socialt og udlændingeretligt anbragte børn og unge.

Husordenen på sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger kan dog indeholde regler om, at de anbragte børn og unge skal aflevere deres egne mobiltelefoner og andet elektronisk kommunikationsudstyr til personalet, som kan opbevare det under anbringelsen. Alle de sikrede

døgninstitutioner havde en regel om aflevering af telefon mv. ved anbringelsen.

Ved en sådan regel skal der imidlertid tages højde for, at de socialt og udlændingeretligt anbragte børn og unge skal have adgang til at føre telefonsamtaler og foretage anden elektronisk kommunikation, uden at kommunikationen påhøres eller overvåges af personalet eller andre anbragte børn og unge.

Tilsynsbesøgene på de sikrede døgninstitutioner viste, at alle institutioner i et vist omfang tillod de socialt og udlændingeretligt anbragte børn og unge adgang til kommunikation via telefon. De fleste institutioner tillod også adgang til internettet. På nogle institutioner havde børnene og de unge adgang til egen telefon i et særskilt rum og på visse nærmere angivne tidspunkter. Andre steder havde børnene og de unge inden for visse rammer adgang til kommunikation via udstyr på stedet. Ombudsmanden gjorde en institution opmærksom på, at de socialt og udlændingeretligt anbragte børn og unge ud over telefonadgang også i et vist omfang bør have adgang til internettet (anden elektronisk kommunikation).

10. Brug af karmscanner mv. over for de besøgende

En enkelt af institutionerne anvendte til undersøgelse af de besøgende en karmscanner, som var installeret i dørkarmen til besøgslokalet. De besøgende skulle ved udslag fra scanneren undersøges ved bl.a. klap på lommerne, og det forekom også, at de blev bedt om at tage skoene af eller tømme lommerne, ligesom der kunne anvendes en håndscanner.

Ombudsmanden har i en tidligere sag taget stilling til en sikret døgninstitutioners brug af karmscanner mv. ([FOB 2020-20](#), som er offentliggjort på ombudsmandens hjemmeside). Ressortministeriet oplyste i forbindelse med denne sag, at ministeriet ved en given lejlighed vil skabe en hjemmel til, at de sikrede døgninstitutioner kan anvende karmscannere til at undersøge besøgende og deres effekter.

Da der endnu ikke er skabt en sådan hjemmel, gav ombudsmanden den institution, som anvendte scannere til undersøgelse af besøgende, en anbefaling om at bringe sin praksis til ophør.

Ombudsmanden gjorde i forbindelse med et møde Social- og Ældreministeriet opmærksom herpå.

11. Undervisning i interne skoler

11.1. Reglerne

Et barn har ret til uddannelse. Det følger af bl.a. børnekonventionen.

Reglerne om undervisning i grundskolen fremgår af folkeskoleloven med tilhørende bekendtgørelser og vejledninger. Der er bl.a. udstedt en bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og på anbringelsessteder.

Børn og unge, der undervises i en intern skole, har ret til samme undervisning som børn og unge, der går i en folkeskole. Det vil sige, at de skal have undervisning i folkeskolens fulde fagrække og i det antal timer, som er fastsat i folkeskoleloven, medmindre de fritages for undervisning i et eller flere fag eller får nedsat undervisningstiden efter de regler, der gælder herfor.

11.2. Overenskomst, herunder PPR-betjening

Alle otte sikrede døgninstitutioner har en intern skole, og ombudsmandens tilsynsbesøg omfattede alle disse skoler. Syv af de otte institutioner er drevet af regionerne, mens den sidste institution er drevet af en kommune.

For de sikrede døgninstitutioner, der er drevet af regionerne, skal der i forhold til den interne skole være indgået en overenskomst med beliggenhedskommunen. Der er en række elementer, som en sådan overenskomst som minimum skal indeholde, herunder regulering af den pædagogisk-psykologiske betjening (PPR-betjening).

Tilsynsbesøgene viste, at der generelt er udfordringer med at sikre, at overenskomsterne lever op til minimumskravene for, hvad de skal indeholde.

Ombudsmanden gav således seks institutioner en anbefaling med det formål, at institutionerne i samarbejde med beliggenhedskommunen sikrer, at overenskomsten er i overensstemmelse med de gældende regler. Den af de besøgte institutioner, som drives af en kommune, fik en anbefaling om i samarbejde med kommunen at sikre, at der foreligger en godkendelse af den interne skole i overensstemmelse med de gældende regler.

Ombudsmanden anbefaler generelt, at de sikrede døgninstitutioner i samarbejde med den relevante kommune sørger for, at grundlaget for den interne skole i form af overenskomst mv. er i overensstemmelse med de gældende regler.

I forhold til PPR-betjeningen konstaterede besøgsholdene, at der anvendes forskellige modeller herfor. Nogle steder forestås PPR-betjening af regionen i

stedet for kommunen, mens det på en af institutionerne efter det oplyste var en intern psykolog, som forestod PPR-betjeningen.

Ombudsmanden har i forlængelse af et tidligere års tilsynsbesøg rejst en sag af egen drift om PPR-betjeningen på en selvejende institution med en intern skole. I forbindelse med sagen har Børne- og Undervisningsministeriet udtalt sig generelt om reglerne for pædagogisk-psykologisk rådgivning (PPR-rådgivning). Ministeriet har tilkendegivet, at det er beliggenhedskommunen, som har det endelige ansvar for PPR-rådgivning til anbringelsessteder mv. i kommunen, og at det også omfatter de udgifter, der er forbundet med PPR-rådgivning. Ministeriet har herudover anført, at det beror på de almindelige forvaltningsretlige rammer for delegation, i hvilket omfang andre end kommunen kan forestå dele af PPR-rådgivningen. Der er offentliggjort en [nyhed](#) om sagen på ombudsmandens hjemmeside.

Ombudsmanden har i forlængelse af tilsynsbesøgene på de sikrede døgninstitutioner sendt et brev til de relevante kommuner om, at ombudsmanden går ud fra, at kommunen vil sikre, at PPR-betjeningen i forhold til den interne skole samt den overenskomst om driften af den interne skole, der er indgået med institutionen, er i overensstemmelse med Børne- og Undervisningsministeriets tilkendegivelser om reglerne om pædagogisk-psykologisk rådgivning.

11.3. Undervisning i fuld fagrække og timetal, fritagelse for undervisning i fag og fritagelse for test og prøver

Ombudsmandens tilsynsbesøg i 2021 viser – som det også var tilfældet i 2017 – at det fortsat er en udfordring for interne skoler i sikrede døgninstitutioner at overholde reglerne om undervisning i fuld fagrække. Der var endvidere udfordringer med at overholde reglerne om fritagelse for undervisning og for obligatoriske test og folkeskolens prøver.

Besøgsholdene fik generelt det indtryk, at udfordringerne navnlig skyldes børnenes og de unges faglige niveau og andre forhold i form af bl.a. misbrug og psykiske forhold. Herudover er stederne udfordret af, at de unge typisk er anbragt på institutionerne i en kort periode.

Det var endvidere indtrykket, at institutionerne har kendskab til reglerne om fritagelse for fag mv., men sjældent benytter sig heraf. Institutionerne anførte i den forbindelse, at fritagelse er underlagt en vanskelig proces i lyset af den korte tid, som de unge opholder sig på stederne.

Ombudsmanden gav alle otte institutioner en anbefaling om, at institutionerne sikrer, at de overholder reglerne om undervisning i fuld fagrække, ligesom seks institutioner fik en anbefaling om at overholde reglerne om fuldt timetal.

En enkelt institution fik herudover en anbefaling om at sikre, at anvendelse af enkeltmandsundervisning sker i overensstemmelse med de gældende regler.

Ombudsmanden gav herudover seks institutioner en anbefaling om at sikre overholdelse af reglerne om fritagelse for undervisning i fag, mens en af de øvrige institutioner fik en anbefaling om at sikre, at en afgørelse om fritagelse for undervisning i fag træffes på baggrund af en PPR-vurdering. Desuden gav ombudsmanden alle otte institutioner en anbefaling om, at institutionerne sikrer, at reglerne om fritagelse for aflæggelse af obligatoriske test og folkeskolens prøver overholdes.

Ombudsmanden anbefaler generelt, at det i forhold til de interne skoler sikres, at alle elever undervises i fuld fagrække og timetal, og at der kun gøres undtagelse herfra, hvis en elev – på baggrund af en konkret og individuel vurdering – fritages for undervisning i et eller flere fag eller får nedsat undervisningstiden efter de regler, der gælder herfor.

Ombudsmanden anbefaler endvidere generelt, at det sikres, at afgørelser om fritagelse for obligatoriske test og folkeskolens prøver bliver truffet i overensstemmelse med reglerne, og at der er dokumentation herfor.

På et møde med Børne- og Undervisningsministeriet redegjorde ombudsmanden overordnet for de fortsatte udfordringer i de interne skoler på de sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger.

Under tilsynsbesøgene blev ombudsmanden opmærksom på, at to kommuner i forhold til to interne skoler havde truffet afgørelse om at imødekomme en ansøgning om reduktion i timetallet efter en bestemmelse i folkeskoleloven, der efter sin ordlyd vedrører specialskoler og specialklasser.

Ombudsmanden har rejst en sag af egen drift herom.

12. Sundhed

12.1. Generelt

Et barn har ret til at nyde den højest opnåelige sundhedstilstand samt adgang til at få sygdomsbehandling og genoprettelse af helbredet. Det følger af børnekonventionen.

Besøgsstederne redegjorde under besøgene for børnenes og de unges adgang til sundhedsbetjening, herunder behandling ved alment praktiserende læge, tandlæge og speciallæger. Besøgene efterlod generelt det indtryk, at stederne i relevant omfang havde fokus på børnenes og de unges

sundhedsmæssige forhold og deres adgang til sundhedsbetjening, og at stederne fulgte op på eventuelle sundhedsmæssige udfordringer på en hensigtsmæssig måde.

Flere af institutionerne oplyste, at børnene og de unge typisk beholder deres egen læge under anbringelsen, hvilket kan give udfordringer i forhold til at få dem tilset af en læge, hvis der ikke foreligger en aftale om bistand med en læge i lokalområdet.

Ombudsmanden gav to institutioner en anbefaling om at overveje, om der kan indgås en aftale med en læge i lokalområdet, der kan bistå med behandlingen af børnene og de unge, så længe de opholder sig på den pågældende institution. Herudover fik en af disse institutioner også en anbefaling om at overveje, hvorledes det i videre omfang er muligt at sikre, at børn og unge kan komme til almindeligt tandeftersyn.

12.2. Screening mv.

Børn og unge, der er anbragt på en sikret døgninstitution eller en særligt sikrede afdeling, og som ikke allerede har fået foretaget en psykiatrisk udredning, skal tilbydes screening med henblik på at få afdækket et eventuelt behov for psykiatrisk udredning. Det fremgår af voksenansvarsbekendtgørelsen.

Besøgsholdene blev i forbindelse med tilsynsbesøgene opmærksom på, at flere institutioner ikke i alle relevante tilfælde tilbyder en sådan screening. Det var indtrykket, at der bl.a. er tvivl om, hvorvidt uledsagede mindreårige udlændinge skal tilbydes screening.

Ombudsmanden gav fem af institutionerne en anbefaling, som havde til formål at sikre, at institutionerne tilbyder en screening til de børn og unge, som ved anbringelsen ikke allerede har fået foretaget en psykiatrisk udredning, med henblik på at få afdækket et eventuelt behov herfor.

Spørgsmålet om screening er drøftet på et møde med Social- og Ældreministeriet, som har tilkendegivet, at ministeriet er enig med ombudsmanden i, at alle – også uledsagede mindreårige udlændinge – skal tilbydes screening.

I lyset heraf anbefaler ombudsmanden generelt, at de sikrede døgninstitutioner sikrer, at alle de børn og unge, der ved anbringelsen ikke allerede har fået foretaget en psykiatrisk udredning, tilbydes en screening for at få afdækket et eventuelt behov herfor.

Nogle af institutionerne gav udtryk for, at de oplever udfordringer i forhold til at modtage ubehandlede unge med svære psykiatiske problemer. Et af

stederne oplyste, at de ikke altid føler sig rustede til at modtage disse unge, og at flere af de unge ikke er tilstrækkeligt udredt, når de anbringes. Samtidig oplever nogle institutioner udfordringer i samarbejdet med den akutte psykiatri ved institutionernes henvendelse til psykiatrien.

Ombudsmanden gav to institutioner en anbefaling om, at institutionerne overvejer at drøfte muligheden for en samarbejdsaftale om bl.a. indlæggelser og udskrivninger med børne- og ungdomspsykiatrien.

Ombudsmanden har på et møde gjort Social- og Ældreministeriet opmærksom på de udfordringer, som institutionerne oplever i forhold til modtagelsen af og arbejdet med børn og unge med svære psykiatriske problemer.

12.3. Medicinhåndtering, misbrug mv.

Korrekt håndtering af medicin er afgørende for patientsikkerheden, og Sundhedsstyrelsen har udstedt dels en vejledning om udfærdigelse af instrukser, dels en vejledning om ordination og håndtering af lægemidler.

Ingen institutioner fik anbefalinger vedrørende deres medicinhåndtering, men to af institutionerne fik anbefalinger i forhold til opdatering af deres medicininstruks.

De sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger kan modtage børn og unge, der kan have indtaget stoffer, eller som har et egentligt misbrug, og som derfor er i risiko for at få abstinenser under anbringelsen. Det er på den baggrund vigtigt, at institutionerne er opmærksomme herpå.

Ombudsmanden gav tre institutioner en anbefaling om at sikre, at institutionerne er opmærksomme på identifikation af unge, der ved anbringelsen har eller er i risiko for at udvikle abstinenser, eventuelt ved brug af rusmiddeltest, samt at sikre, at behandling af abstinenser finder sted. Herudover fik en institution en anbefaling om at overveje at udarbejde skriftlige retningslinjer om opsporing og behandling af misbrug af stoffer mv., herunder abstinenser.

Ombudsmanden anbefaler generelt, at de sikrede døgninstitutioner har fokus på identifikation af børn og unge, der har eller er i risiko for at udvikle abstinenser, samt at institutionerne sikrer, at relevant behandling af abstinenser finder sted.

Med venlig hilsen

Niels Fenger